



امام رضا سلام الله و صلواته عليه:

ان بسم الله الرحمن الرحيم اقرب الى اسم الله الاعظم من سواد العين الى بياضها

بسم الله الرحمن الرحيم، به اسم اعظم خداوند

نزدیکتر از سیاهی چشم به سفیدی اش است. عیون اخبار الرضا ج ۱

پیش نویس اولیه در استخراج

شاخصه‌های تعریف عملیاتی توسعه مادی

شاخصه‌های تعریف عملیاتی انسان شناسانه توسعه مادی

- طبقه‌بندی انسان‌ها

- قدرت درآمد

جامعه‌شناختی

- حاکمیت فرهنگ علمی بر جامعه

مدیریتی

- خروج از فرهنگ سنتی در تولید

- اتوماسیون شدن تولید

- قبول نظم سازمانی در رفتار اقتصادی مردم

اقتصادی

- ارزانی اجناس بدنبال صادرات خارجی بوسیله تولید انبوه

- تولید سرانه زیاد به جای تولید سرانه محدود

- تعادل ارزی

- استقرار ملی برای دوره‌ی انتقال

- توزیع نامتعادل درآمد

تعریف فقر

به شاخصه‌های محرومیت در خدمات (تغذیه - مسکن - بهداشت)

طبقه‌بندی انسانها بر اساس تخصص‌ها

۱. سرمایه داران، ۲. مدیران، ۳. متخصصان، ۴. کارگزینی، ۵. کارگر ساده

(ترجمه شده)

## روش انتقال علم و فن

- دوره‌های آموزشی از پیش تدوین شده به جای شاگردی و ممارست در

صحنه تولید

## عدالت اقتصادی

- تعادل رفاه جایگزین تعادل معیشتی

## عصاره و شیرهی باورهای فرهنگی

- علمی و بریده از سنت‌ها

## حوزه جغرافیایی فعالیت اقتصادی

- بین‌المللی بودن فعالیت اقتصادی متکی به ارتباط متقابل

## اقتصادی

- متغیر اصلی: بخش خصوصی - متغیر فرعی: بخش دولتی - متغیر تبعی:

بخش تعاونی

- قوانین «حقوقی - تنظیمات و تخصیصها»، حامی «تولید، بخش خصوصی»

برای ایجاد فرهنگ علمی و فنی

## صنعتی

- وابستگی علمی و فنی

## سیاسی

- تسلیم نظام جهانی و بین المللی برای چند دوره برنامه

- ثبات نظام سیاسی داخل برای صنعتی شدن فرهنگی نظام

- تنش زدایی در روابط سیاسی

## انرژی

- قبول استثناء بودن قیمت نفت و خروج آن از مکانیزم قیمتتها

## فرهنگی

- محور قرار دادن آموزش فنی و حرفه‌ای برای انتقال تکنولوژی به کشور

## جمعیتی

- سیاست کنترل جمعیت

## روش کسب علم

- مطالعات کتابخانه‌ای و آزمون‌های آزمایشگاهی جایگزین روش تجربه و

خطا در صحنه تولید

مطالعه اولیه

کتاب دکتر حسین عظیمی

ایران امروز در آینه مباحث توسعه

---

حجة الاسلام والمسلمین صدوق

---

حسینیه اندیشه

آبان ۱۳۸۵



# ۱. نگاه فلسفه تمدن رنسانس به رفتارهای انسانی و اجتماعی

## ۱/۱. رفتار انسانی یا اصالت فرد

نفی بینش و نگرش طبقه نجیب‌زاده و طبقه رعایا بلکه اصل «برابری، آزادی، اصالت فرد»  
(هویت یگانه انسانی)

## ۲/۱. رفتار اجتماعی یا اصالت اقتصاد

نفی بینش و نگرش جریان فرمان و قبول قانون‌مداری علمی  
فضای انسان باید مجهز باشد به:

زیرساخت‌های فیزیکی قوی

شرکت‌های بزرگ سرمایه‌داری

ماشین‌آلات گسترده تولیدی

## ۳/۱. رفتار مدیریتی یا اصالت نیروی انسانی

نفی بینش و نگرش به منابع طبیعی و قبول ایجاد شرایط برای شکوفایی انسان‌ها

اصل خلاقیت (در فضای علمی)

اصل کار (در فضای فنی)

اصل تلاش انسانی (در محیط آزاد و مشارکتی)

## ۴/۱. رفتار معرفت‌شناسی یا تحوّل فرهنگی

کاربرد همه‌جانبه معرفت تجربی در امور زندگی و حکومت اندیشه و کلام



## ۲. نگاه فلسفه علم اقتصاد به رفتار انسانی و رفتارهای اجتماعی

### ۱/۲. رفتار انسانی

روش تعریف: روش تحقیق موجود (کمی کردن کیفیت‌ها)

مبنای تعریف: نیاز اقتصادی

تعریف انسان: «تأمین، امنیت، هویت»

### ۲/۲. رفتارهای اجتماعی، جامعه‌شناسی اقتصادی

روش تعریف: روش تحقیق فیزیکی (کمی کردن کیفیت‌ها)

مبنای تعریف: تضاد منافع در ذات روابط اجتماعی

تعریف جامعه اقتصادی<sup>۱</sup>:

متغیرهای پایه بیرونی (تحولات جهانی)

متغیرهای پایه درونی

---

<sup>۱</sup>. ص ۸۷ نمودار ۲۱.

### ۳. شاخصه‌های کیفی توسعه بر اساس تمدن رنسانس به وسیله منطق مجموعه‌نگر

#### ۱/۳. شاخصه‌های انسان‌شناختی

- ۱/۱/۳. آسایش
- ۲/۱/۳. رفاه
- ۳/۱/۳. امنیت
- ۴/۱/۳. شغل مناسب
- ۵/۱/۳. درآمد مطلوب
- ۶/۱/۳. آینده نسبتاً مطمئن
- ۷/۱/۳. احساس امنیت اقتصادی
- ۸/۱/۳. بهره از مواهب طبیعت و زندگی

#### ۲/۳. شاخصه‌های جامعه‌شناختی

- ۱/۲/۳. نفی سالاریت در حاکمیت‌ها
- ۲/۲/۳. کارآمدی دستگاه‌های اداری
- ۳/۲/۳. سالم بودن بسترهای حرکت اقتصادی
- ۴/۲/۳. نقش اصلی علم و فن در جریان تصمیمات نظام
- ۵/۲/۳. ارتقاء آزادی‌های مدنی و تعریف شهر و شهروندی
- ۶/۲/۳. ساخت جامعه مدنی و احترام به قوانین
- ۷/۲/۳. ارائه خدمات برجسته واقعی

#### ۳/۳. شاخصه‌های اقتصاد پویا و شکوفا

- ۴/۳. شاخصه‌های صنعت کارآمد
- ۵/۳. شاخصه‌های فرهنگ پذیرای عقل جمعی

## ۴. فرآیند توسعه مفسر تعارض و تقابل نهادهای قدیم با اندیشه جدید

### ۱/۴. دنیای قدیم

- ۱/۱/۴. اعتقاد فرهنگی به اشرافیت خونی و نژادی
- ۲/۱/۴. اعتقاد به اصالت و قدرت مطلقه حاکمان و نجبا
- ۳/۱/۴. اعتقاد به مالکیت مطلق ساختار سیاسی
- ۴/۱/۴. ??? تقدیر الهی برای عامه مردم
- ۵/۱/۴. مذموم بودن نفع شخصی در امور اقتصادی و تبعیت از فرامین و ??? کار
- ۶/۱/۴. انحصاری و بسته بودن سواد و دانش برای طبقه اشراف
- ۷/۱/۴. اوصاف تولید (دانش تجربی، پر زحمت و با تهاجم طبیعت، بازارهای محلی)

### ۲/۴. دنیای جدید

- ۱/۲/۴. اعتقاد فرهنگی به اصالت فرد (آزادی، برابری)
- ۲/۲/۴. اعتقاد به حکومت مردم و اصالت آراء عمومی
- ۳/۲/۴. اعتقاد به تقدس مالکیت خصوصی
- ۴/۲/۴. رفاه و استفاده از مواهب مالی حق عمومی و همگانی
- ۵/۲/۴. مقدس بودن پی‌گیری نفع شخصی در امور اقتصادی
- ۶/۲/۴. رقابت اصل اساسی در حوزه‌های مختلف زندگی
- ۷/۲/۴. سوادآموزی عمومی، حقی عمومی و همگانی
- ۸/۲/۴. اوصاف تولید (دانش و اختراع، مستقل از طبیعت، مزیت‌های نسبی)

## ۵. مکانیزم تحقق توسعه به وسیله ابزارهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری

- ۱/۵. نهاد حکومتی متکی بر دموکراسی
- ۲/۵. نهاد قضایی پاسدار حریم آزادی‌های مردم
- ۳/۵. رسانه‌های جمعی
- ۴/۵. دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی
- ۵/۵. احزاب سیاسی
- ۶/۵. مؤسسات نظریه‌پردازی، مجامع علمی، مؤسسات تحقیقاتی و ...
- ۷/۵. مؤسسات پژوهش‌های کاربردی
- ۸/۵. مجامع و تشکیلات صنعتی، تولیدی، شرکت‌های سرمایه‌گذار
- ۹/۵. ساختار بودجه دولت
- ۱۰/۵. نظام آموزشی عمومی
- ۱۱/۵. نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای
- ۱۲/۵. زیرساخت‌های اقتصادی
- ۱۳/۵. زیرساخت‌های اجتماعی
- ۱۴/۵. نظام تنش‌زدایی از روابط خارجی
- ۱۵/۵. نظام پیوستگی اقتصاد در جهان

## ۶. اقتصاد مطلوب بر اساس ادبیات توسعه (دارای قدرت تأمین مردم)

- ۱/۶. شکوفا و پویا
- ۲/۶. مدرن ???
- ۳/۶. اشتغال‌زا
- ۴/۶. مولد و مطلوب
- ۵/۶. عدم تورّم ساختاری
- ۶/۶. قدرت رقابت با اقتصادهای خارجی
- ۷/۶. ایجاد تنوّع لازم و بهبود کیفی در تولیدات
- ۸/۶. پایین بودن هزینه‌های تولید
- ۹/۶. پایین بودن قیمت کالاها
- ۱۰/۶. اجازه رشد و گسترش مطلوب بازار
- ۱۱/۶. اجازه رشد و گسترش تولید
- ۱۲/۶. عدم رکود
- ۱۳/۶. عدم بحران، بی‌کاری و تورّم
- ۱۴/۶. عدم توزیع نامتعادّل و ناعادلانه درآمد و ثروت، فقر و محرومیت
- ۱۵/۶. عدم ترس و نگرانی از آینده
- ۱۶/۶. عدم مرعوب بودن در مقابل اقتصادهای بیرونی
- ۱۷/۶. ایجاد هویت برای اقتصاد کشور در جهان

## ۷. صنعت مطلوب بر اساس ادبیات توسعه

- ۱/۷. ماشینی
- ۲/۷. مدرن
- ۳/۷. الکترونیکی و کامپیوتری

## ۸. جامعه‌شناسی بر اساس ادبیات توسعه

- ۱/۸. توجه به دولت غیرسالار
- ۲/۸. دستگاه اداری کارآمد
- ۱/۲/۸. تشکیل سازمان‌های لازم برای تشکیل سرمایه انسانی و نهادینه شدن آن‌ها
- ۲/۲/۸. ظالمانه شدن برخوردهای جامعه جهانی به دلیل خلأ بند ۸/۲/۱
- ۳/۲/۸. ترجیح منافع شخصی بر منافع اجتماعی در مسئولین
- ۳/۸. ناسالم بودن بسترهای حرکت اقتصادی به دلیل بند ۸/۲
- ۱/۳/۸. به دنبال سودهای آنی و بادآورده رفتن صاحبان سرمایه
- ۲/۳/۸. شناخت راه خروج سرمایه کشور به دنیای خارج
- ۴/۸. رانده شدن مغزهای خلاق جامعه از جامعه یا رفتن به دیار دیگر
- ۵/۸. سپردن مسئولیت‌ها و کارها به صاحبان علم و فن
- ۶/۸. عدم باور به انسانیت انسان و هویت یگانه او
- ۷/۸. میدان مبارزه ناعادلانه انسان و ناملايمات
- ۱/۷/۸. فرهنگ جامعه‌گریزی در زمینه کار و تلاش و در زمینه زندگی
- ۲/۷/۸. از آن ما نبودن دولت در جامعه ایرانی؛ عدم احترام به آن، عدم اعتماد به آن، عدم اعتماد به قوانین دولت و حکومت، عدم وجود حساسیت و اهمیت به قوانین
- ۳/۷/۸. عدم تحقق و تشکیل جامعه مدنی و شهر و شهروندی
- ۴/۷/۸. دولت‌گریز بودن شخصیت‌های ملی و انجام واقعی خدمات برجسته

## ۹. استانداردهای جامعه مطلوب بر اساس ادبیات توسعه

- ۱/۹. آسایش
- ۲/۹. رفاه
- ۳/۹. امنیت
- ۴/۹. فضای اجتماعی مطلوب
- ۵/۹. بهره از مواهب طبیعت و زندگی
- ۶/۹. شغل مناسب
- ۷/۹. درآمد مطلوب
- ۸/۹. زندگی آسوده
- ۹/۹. احساس امنیت اقتصادی
- ۱۰/۹. آینده نسبتاً مطمئن

بسمه تعالی

فهرست کتاب ایران امروز در آینه مباحث توسعه،

بخش «روش‌شناسی و مفاهیم»

محمدصادق حیدری

عنوان اصلی:

معرفی کارشناسی به عنوان مرجع شناخت و ارزیابی وضع موجود اقتصادی  
براساس تحلیل از نیازهای انسانی (انسان‌شناسی مادی) و حل تضاد در روابط  
اجتماعی گروهها (جامعه‌شناسی مادی)

۱. «شناخت انسان»، دستمایه اصلی علم اقتصاد به عنوان متکفل شناخت همسانی‌های اساسی در نیازهای انسانی  
(حل تضاد منافع در روابط اجتماعی گروهها) برای ارزیابی و شناخت وضع موجود اقتصادی کشور

۱/۱. نقش‌های متفاوت انسانی، معین‌کننده نیازهای عمومی و اقتصادی انسانها

۱/۱/۱. شبکه‌ای از روابط پیچیده، علت محدود شدن وجه غالب زندگی اقتصادی هر انسان به یک نقش

۲. تبیین نیازهای عمومی و اقتصادی در سطحی بسیار کلی و کلان به «تأمین اقتصادی»، «احساس امنیت  
اقتصادی در حال و آینده» و «احساس شخصیتی مستقل و یگانه در نقش اقتصادی»

۲/۱. معرفی عصاره جامعه انسانی به «نیاز به یگانه بودن»، برخاسته از حالتی روانی در وجود انسان برای هویت  
بخشیدن به او

۲/۱/۱. حمله مستقیم به «نیاز به یگانه بودن»، بزرگ‌ترین آفت رفتار مستبدانه جمعی و فردی (علت مسخ  
انسانها، از هم‌پاشیدگی جامعه انسانی، رخت بستن آرامش از زندگی و پیدایش خرافات)

۲/۱/۲. ضرورت توجه به رفع نیاز هویتی در علم اقتصاد

۱/۲. نسبت نیازها بر اساس نقش غالب اقتصادی گروهها، علت بی‌اعتبار و نامربوط جلوه کردن ارزیابی اقتصادی  
گروهها برای یکدیگر

۱/۳. تضاد منافع در ذات روابط اجتماعی برخی گروهها، نتیجه طبیعی نیازهای ویژه گروههای خاص



۱/۴. تضاد نیاز به قدرت در دولتمردان با نیاز به یگانه بودن در گروه‌های دیگر، علت تلاش طولانی و ناموفق تمدن جدید در ابعاد «سیاسی، فرهنگی، اقتصادی» برای تضمین «مبنا بودن نظم اجتماعی» در قوانین به جای سلیقه و عقیده حکمرانان به وسیله راه‌کارهایی چون «دولت کوچک»، «تفکیک قوا»، «عدم تمرکز در تصمیم‌گیری‌ها» و «تنوع سازمان‌های اداره‌کننده»

### ۳. معرفی «کارشناسی» (علم) به عنوان مرجعی برای ارزیابی وضع موجود

۳/۱. تبیین شاخصه‌های بررسی «کارشناسی» نیازهای انسانی به تلاش محقق در تفکیک خود از منافع خاص گروهی و توجه به مسأله از دیدگاه عمومی و فراگیر به وسیله تحقیق و پژوهش بسیار و استفاده دقیق از روش‌های شناخته‌شده علمی

۳/۲. ضرورت ورود به صحنه سیاست عملی با توجه به فضای عینی کشور، دوری از وسوسه «پاکدامنی علمی» و سازنده نبودن «پیگیری علم برای علم»

۳/۳. ترسیم سیر کتاب و روش بحث به ۱. بررسی وضعیت موجود اقتصادی (براساس بررسی تولید سرانه) و روشن شدن عدم تناسب وضع موجود ۲. بیان وضع مطلوب (الگوی مناسب توسعه) و چگونگی دستیابی به آن (الگوی انتقال)

## بخش اول: «نگاهی کوتاه به وضعیت موجود اقتصادی کشور»

### عنوان اصلی:

تبیین ضرورت اصلاح اساسی الگوی موجود توسعه کشور بر اساس نامطلوب بودن وضع موجود اقتصادی کشور با تکیه بر بررسی آماری و کیفی اقتصاد کشور و در نظر گرفتن شرائط منطقه ای و جهانی

۱. نامطلوب ارزیابی کردن وضع موجود اقتصادی کشور با تکیه بر بررسی آماری و کیفی اقتصاد کشور و در نظر گرفتن شرائط منطقه ای و جهانی

۱/۱. نامطلوب ارزیابی کردن وضع موجود اقتصادی کشور بر اساس بررسی نسبت «درآمد سرانه خانوار»، «خط فقر شهری» و «برداشت قابل توجه از منابع»

۱/۱/۱. تبیین حجم زیاد برداشت از منابع کشور در مقایسه حجم برداشت با کل تولید کشورهای غیر نفتی همسایه ایران

۱/۲. نامطلوب ارزیابی کردن وضع موجود با توجه به رکود نسبتاً شدید و طولانی، بودجه انقباضی، سقوط قیمت نفت، بیکاری، سیاستهای اقتصادی نسنجیده و روزمره و پس انداز منفی

۱/۲/۱. تشبیه اقتصاد متکی به نفت کشور به تزریق شدن روزانه داروهای تقویتی به بدن و ضرورت توجه به عادی نبودن این وضع

۱/۲/۲. تعریف پس انداز منفی به نسبت بین «پس انداز ناشی از تولید» و «برداشت از منابع ثروت»

۱/۳. تاثیر پذیری وضع کشور از شرایط جهانی متشنج مبنی بر عدم امکان توسعه در همه جهان به دلیل فقدان منابع کافی

۱/۳/۱. افزایش معکوس فاصله توسعه یافتگی در سال ۱۹۹۳ به سه برابر نسبت به سال ۱۹۶۰

۱/۳/۲. اشاره به برابری ثروت ۳۵۸ میلیارد با ثروت دو میلیارد و سیصد میلیون نفر از مردم جهان

۱/۴. تاثیر پذیری وضع کشور از تغییرات استراتژیک پس از فروپاشی شوروی و انقلاب ایران

۱/۵. تبدیل نقطه قوت کشور (قدرتمندترین کشور منطقه) به نقطه ضعف (تقابل با آمریکا) به علت رفتار کشور، رفتار غرب و مسائل استراتژیک جهانی

۲. عوامل فوق، نشان دهنده عدم کارایی و تناسب الگوی موجود توسعه کشور علی رغم سابقه درخشان ایران در تمدن بشری و ضرورت اصلاحات اساسی در آن با توجه به نفس بحث توسعه

۲/۱. ضرورت توجه به پیامدهای احتمالی تداوم وضع موجود

بخش دوم: «توسعه چیست؟ اساس توسعه کدام است؟ الگوی توسعه چیست؟»

عنوان اصلی:

تعریف توسعه به: بازسازی کامل یک جامعه در تقابل با تمدن قدیم بویژه از دیدگاه

ایجاد نهادهای تازه و متناسب با اندیشه مهم جدید در سیر ایجاد تمدن جدید

۱. ضرورت بررسی مفهوم توسعه در ارتباط با مفهوم تمدن با توجه به اشتباهات موجود در شناخت از مفهوم

توسعه

۲. تعریف تمدن به مجموعه ای از فراگیر از دستاوردهای مادی و معنوی انسانی در جریان تلاش او برای تامین

نیازهایش بوسیله مواهب طبیعی در دسترس و میراث گذشته، در جهت شکوفاسازی یک اندیشه اساسی و

ساماندهی زندگی

۲/۱. وابستگی «ایجاد» یا «زوال» هر تمدن به شکل‌گیری یا حذف اندیشه‌های اساسی آن تمدن

۲/۱/۱. تبیین تمثیلی اندیشه اساسی به «اشرافیت» در برخی تمدن‌ها و «برابری» در بعضی دیگر

۲/۲. اندیشه اساسی هر تمدن، مبین ظرفیت خاص و حدود عملکرد آن تمدن

۲/۳. ضرورت ایجاد نهادهای متناسب در همه شئون جامعه با هدف شکوفاسازی اندیشه اصلی بهره بری جامعه از

### ظرفیت آن

۲/۴. تعریف شدن فرآیند توسعه در جریان تقابل و تعارض زیرساختها و نهادهای تمدن قدیم با اندیشه تمدن جدید

در جهت سازندگی تمدن جدید

۲/۴/۱. تقابل بین تمدن قدیم و جدید با هدف حفظ تمدن قدیم، علت شکل گیری فرآیند اضمحلال جامعه

۲/۵. تعریف بلوغ یک تمدن به «نزدیکی شدید عملکرد به ظرفیت» بوسیله نهادهای متناسب با اندیشه اصلی تمدن

۲/۶. معرفی مرحله بعد از بلوغ تمدن به «یک نوآوری تاریخی تحلیل ناپذیر، به عنوان مقطع اول برای تمدن

بعدی»

۲/۷. جمع بندی ارتباط تمدن با توسعه به: ۱. نوآوری تاریخی ۲. ایجاد ظرفیتهای جدید ۳. متناسب سازی نهادها

۴. افزایش عملکرد ۵. حذف تدریجی تمدن قدیم ۶. ایجاد تدریجی تمدن جدید در مرحله بلوغ

۳. جمع بندی تعریف توسعه به: بازسازی کامل یک جامعه بویژه از دیدگاه ایجاد نهادهای تازه و متناسب با

اندیشه مهم جدید در سیر ایجاد تمدن جدید

۳/۱. جامعه توسعه یافته: زندگی کننده در دوران تاریخی خود و سازنده نهادهای متناسب با آن دوران

۳/۲. جامعه توسعه نیافته: زندگی کننده در دوران تاریخی گذشته از لحاظ تمدن و فاقد نهادهای متناسب با

دوران

۳/۳. بازگشت تعریف ظرفیت به نوآوری تاریخی و تداوم افزایش آن در سیر تمدنهای بشری

**عنوان اصلی:**

**ارزیابی ایران به جامعه توسعه نیافته به دلیل عدم استفاده از «سرمایه انسانی» به عنوان «ظرفیت تاریخی تمدن جدید صنعتی»**

۱- معرفی تمدن جدید به تمدن صنعتی، به عنوان معیار توسعه یافتگی بنا بر مباحث گذشته

۲- اتکاء تمدن صنعتی به دو اندیشه اساسی: ۱- ایدئولوژیک ۲- کاربردی

۲/۱- معرفی اندیشه ایدئولوژیک تمدن صنعتی به «اندیشه برابری، آزادی، اصالت فرد و هویت یگانه انسان‌ها»

۲/۱/۱- اشاره به برابری به عنوان علت آزادی

۲/۱/۲- تعریف آزادی به رعایت قانون در مقابل رعایت فرمان

۲/۱/۳- قبیح نبودن اندیشه «اصالت فرد» به علت طرح آن در مقابل اصالت نُبجاء (اندیشه دوران‌های گذشته)

۲/۱/۴- لزوم عدم تهاجم به هویت یگانه انسان‌ها به عنوان لازمه تمدن جدید

۲/۲- معرفی اندیشه کاربردی تمدن صنعتی به اتکاء تمدن جدید به «استفاده و کاربرد دانش تجربی یا علم با همه تعاریف و روش‌هایی که دارد»

۲/۲/۱- معرفی تمدن جدید از دیدگاه تخصص‌های تولیدی به «فضای مجهز به دانش فنی و آموزش‌های متکی بر علم»

۲/۲/۲- معرفی تمدن جدید از دیدگاه اقتصادی به «فضای مجهز به زیرساخت‌های فیزیکی قوی، شرکت‌های بزرگ سرمایه‌داری و ماشین‌آلات گسترده تولیدی»

۳- «وابستگی توسعه و ظرفیت تاریخی تمدن حاضر به سرمایه انسانی دارای فضای ایدئولوژیک و کاربردی فوق‌الذکر به معنای اتکاء آن به فراهم آوردن شرائط شکوفایی و خلاقیت تک‌تک انسان‌ها» به عنوان یک قانونمندی عمومی و نتیجه نحوه نگرش طرح شده به مسائل توسعه

۴- بررسی میزان توسعه یافتگی جامعه ایران براساس ظرفیت تاریخی مبتنی بر سرمایه انسانی

۴/۱- یکسانی ظرفیت جامعه ایران با جوامع توسعه یافته براساس تعریف ظرفیت تاریخی به انسان‌های یک جامعه

۴/۲- توسعه نیافتگی جامعه ایران با توجه به پایین بودن درصد استفاده از ظرفیت‌های آن (از ۲/۷ تا ۸ درصد با توجه به نرخ‌های مختلف دلار) براساس تخمین حداقل ظرفیت تاریخی به ۳۰

هزار دلار درآمد سرآنه

۴/۳- عدم سنجش توسعه یافتگی با مقدار درآمد سرانه بدلیل تفاوت نرخ آن و اصلی بودن «استفاده از ظرفیت‌ها» در این سنجش

۴/۴- ظرفیت استفاده نشده، نشان دهنده وجود امکانات عظیم و ضرورت ایجاد نهادهای لازم برای استفاده از این امکانات با هدف تامین زندگی مادی شرافتمندانه برای مردم